

Maria Łudczak

Katecheza parafialna w dokumentach synodów diecezjalnych (1990-2002)

Forum Teologiczne 5, 119-130

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIA ŁUDCZAK
Olsztyn

KATECHEZA PARAFIALNA W DOKUMENTACH
POLSKICH SYNODÓW DIECEZJALNYCH (1990–2002)

Słowa kluczowe: katecheza parafialna, polskie synody diecezjalne, katecheza sakramentalna, katecheza dorosłych.

Schlüsselworte: Gemeindekatechese, polnische Diözesansynoden, Sakramentekatechese, Erwachsenekatechese.

Instrukcja Ministerstwa Edukacji z dnia 1 sierpnia 1990 r., dotycząca przywrócenia nauki religii w placówkach oświatowych, zmieniła sytuację polskiej katechezy. Powstało wtedy pytanie: czy nauczanie religii w szkole jest tożsame z katechizacją, czy zmieniło się tylko jej miejsce? Na początku lat dziewięćdziesiątych nie stawiano go jednak zbyt często. Obawiając się sprowadzenia katechezy tylko do wymiaru dydaktycznego, częściej niż „nauczanie religii” posługiwano się terminem „katecheza szkolna” czy „katecheza w szkole”. Tym niemniej zagadnienie **katecheza a nauka religii w szkole** jest obecne w publikacjach i dyskusjach katechetów. Ks. Władysław Kubik w *Zarysie dydaktyki katechetycznej* uważa, że o kwalifikacji **katecheza** czy **nauka religii** decyduje to, czy „grupa szkolna korzystająca z nauki religii” jest wspólnotą nauczania-uczenia się czy wspólnotą wiary. Podkreśla jednak, że zasadniczym miejscem katechezy jest parafia, to ona jest i ma pozostać „krzewicielką i inspiratorką katechezy” (AAOK 67)¹. Problematyka katechizacji w szkole

¹ Kraków 1990, 76–77. Autor odwołuje się do adhortacji apostolskiej Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o katechizacji w naszych czasach, 1979, dalej: AAOK.

² Dni zostały zorganizowane przez Specjalizację Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w listopadzie 1991 r., zebrane i wydane w pr. zb. pod red. M. Majewskiego, *Katechizacja w szkole*, Lublin 1992.

była przedmiotem obrad Ogólnopolskiego Kursu Katechetycznego, a także symposium w Lublinie² oraz XXI Wrocławskich Dni Duszpasterskich³.

Refleksja nad stanem wiary katechizowanych, doświadczanie możliwości i skuteczności oddziaływań katechetycznych w szkole, a także wskazania *Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji*⁴ doprowadziły do bardziej precyzyjnych sformułowań i rozróżnień między **nauczaniem religii w szkole a katechezą** oraz do wskazań i postulatów pod adresem katechezy parafialnej⁵. W *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce*⁶ czytamy, iż „należy szkolne nauczanie religii traktować jako część katechezy, tj. jako specyficzną formę katechezy” (nr 82). Zauważa się jednak wiele sformułowań wykazujących niewystarczalność szkolnego nauczania religii i wielką troskę o katechezę parafialną czy też tzw. duszpasterstwo katechetyczne w parafii (nr 13. 28. 97nn.). Wskazania i postulaty dla katechezy parafialnej są obecne w *Podstawie programowej katechezy, w Programie nauczania religii*⁷ oraz w najnowszych podręcznikach do nauczania religii w szkole. Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na dokumenty robocze *II Polskiego Synodu Plenarnego*⁸, należy bowiem domniemywać, że były one podstawą i odniesieniem dla synodów diecezjalnych lat dziewięćdziesiątych. Wytyczne dla katechezy znajdują się w dokumentach roboczych *II Polskiego Synodu Plenarnego* w rozdziale zatytułowanym „Wychowanie katolickie we współczesnej sytuacji Kościoła”. Powołując się na sformułowanie AAOK (nr 67), że wspólnota parafialna „powinna pozostać pierwszoplanowym miejscem katechezy”, autorzy dokumentu podkreślają potrzebę istnienia w parafiach nieformalnych grup, które mogą zapewnić wszechstronną inicjację do życia chrześcijańskiego (nr 61). Wymieniając na-

³ *Katecheza w szkole*, pr. zb. pod red. J. Kruciny, Wrocław 1992.

⁴ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Rzym 1997, dalej: DOK.

⁵ Np. K. Misiaszek, *Katecheza parafialna – nauczanie religijne w szkole*, w: K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza w polskiej szkole*, Warszawa 1995, s. 84–86; P. Tomasik, *Charakterystyka Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o Katechizacji*, pr. zb. pod red. R. Murawskiego, Kraków 1999, s. 61–62; P. Tomasik, *Katecheza a szkolne lekcje religii*, HD 1 (1999), s. 71–79; *Katecheza wobec zadań nowej szkoły*, pr. zb. pod red. D. Jackowiak, J. Szpet, Poznań 1999; R. Sarek, *Katecheza na progu trzeciego tysiąclecia*, w: *Katecheza dzisiaj. Problemy prawne i teologiczne*, pr. zb. pod red. W. Janigi, A. Mezglewskiego, Krosno–Sandomierz 2000, s. 85–86; A. Potocki, *Katecheza wobec współczesnych wyzwań*, w: *Katecheza dziś*, pr. zb. pod red. J. Zimnego, Sandomierz 2002, s. 52–53; K. Misiaszek, *Katecheza parafialna – aktualny stan rozwoju i oczekiwania*, w: *Kościół katechizujący i katechizowany*, pr. zb. pod red. I. Deca, Wrocław 2003, s. 107–118.

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, dalej: DKP.

⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, dalej: PPK. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii*, Kraków 2001, dalej: PNR.

⁸ *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań 1991, dalej: PSPR.

dzieje i oczekiwania, ale i obawy wynikające z obecności katechezy w szkole (nr 18) postulują konieczność poszukiwania specyficznych form wychowania chrześcijańskiego w parafii (nr 67). Dokument sygnalizuje tylko pewne możliwości, jak np.: stworzenie parafialnego odpowiednika szkolnej katechezy sakramentalnej, ze szczególnym uwzględnieniem eklezjalnego wymiaru życia sakramentalnego czy spotkania z rodzicami, ale o innym charakterze niż wiadówki szkolne (nr 67).

Można zatem postawić pytania: na ile i w jaki sposób katecheza parafialna jest obecna w dokumentach synodów polskich? Jaka jest jej motywacja i postulowane obszary, którymi powinna się zająć? To pytanie jest ważne, gdyż końcowe dokumenty synodów diecezjalnych są owocem często długiej refleksji wspólnot Kościołów lokalnych, a w nich – osób w różny sposób i z różnego tytułu odpowiedzialnych za katechizację: duszpasterzy, rodziców, katechetów, teoretyków katechezy. W poszukiwaniu odpowiedzi ograniczymy się do dokumentów synodalnych wydanych po roku 1990⁹.

W dokumentach synodalnych na ogół używa się terminu „katecheza parafialna”¹⁰, chociaż spotyka się także określenia: „katecheza sakramentalna” równorzędnie do „katechezy odbywającej się w szkole”¹¹ czy też „praca duszpasterska, będąca kontynuacją nauki religii w szkole”¹² lub „duszpasterstwo katechetyczne”¹³. Problematyka katechezy parafialnej jest obecna we wszystkich dokumentach synodalnych. Rozumie się jej konieczność, ale traktuje się o niej z różnym natężeniem i przedstawia się odmienne motywacje:

1. Znaczenie wspólnoty parafialnej, która jest pierwszoplanowym, podstawowym i najbardziej znaczącym „miejscem” katechezy. Parafia ma być „krzewicielką i inspiratorką katechezy”, bowiem katecheza jest funkcją Kościoła, aktem pośrednictwa zbawczego Kościoła i tylko we wspólnocie para-

⁹ *III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991*, Kielce 1992, dalej: III Kielce; *XLII Synod Diecezji Plockiej (1987-1991)*, Płock 1992, dalej: XLII Płock; *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej*, Włocławek 1994, dalej: II Włocławek; *Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991*, Wrocław 1995, dalej: Wrocław; *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej*, Radom 1999, dalej: Radom; *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, Drohiczyn 1997, dalej: Drohiczyn; *I Synod Diecezji Elckiej 1997-1999*, Etk 1999, dalej: Etk; *Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej*, Sandomierz 1999, dalej: II Sandomierz; *III Synod Archidiecezji Łódzkiej*, Łódź 1999, dalej: III Łódź; *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, Białystok 2000, dalej: Białystok; *Synod Archidiecezji Przemyskiej (1995-2000)*, Przemysł 2000, dalej: Przemysł; *I Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, Warszawa 2000, dalej: Warszawa-Praga; *III Synod Gdański*, Gdańsk 2001, dalej: III Gdańsk; *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001, dalej: Pelplin; *Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej*, Zamość 2001, dalej: Zamość-Lubaczów.

¹⁰ Np. Wrocław, s. 433; Warszawa-Praga, s. 211; por. też Białystok, s. 65-66: katecheza parafialna może być sakramentalna bądź okazjonalna, ale w tytule jest: katecheza systematyczna i okazjonalna (s. 65).

¹¹ Przemysł, s. 94; Zamość-Lubaczów, s. 96-97.

¹² Pelplin, s. 42; Wrocław, s. 206; Przemysł, s. 91.

¹³ Np. III Gdańsk, s. 268-269; por. DKP: tytuł piątego rozdziału.

fialnej może mieć miejsce wprowadzanie i włączanie nowych pokoleń¹⁴. Parafia jest nie tylko miejscem nauczania i wychowania, ale przede wszystkim miejscem żywego doświadczenia wiary¹⁵. Z tego względu nie można poprzestać na katechezie szkolnej, gdyż nie „wyczerpuje całej katechezy Kościoła”¹⁶. W dokumentach synodu białostockiego zwraca się uwagę na fakt, że pomiędzy nauczaniem religii w szkole a katechezą parafialną „zachodzi relacja różnicowania i komplementarności”, jak to stwierdzono w DOK 73. Wobec tego należy mieć na uwadze i zadbać o katechetyczny wymiar szkolnych lekcji religii, a jednocześnie uzupełniać je o element wtajemniczenia podczas katechezy parafialnej, by umożliwić doświadczenie przynależności do wspólnoty wierzących¹⁷.

2. Wzajemny, ścisły związek katechezy i liturgii. Katecheza ze swej natury prowadzi do liturgii, która jest sprawowana we wspólnocie parafialnej. Tę znaną prawdę przypomina synod wrocławski¹⁸, a synod ełcki formułuje tę relację następująco: „celebracja liturgiczna ma być najwyższym stopniem katechezy”¹⁹. Synod zamojsko-lubaczowski uzasadnia, że katecheza przygotowuje do liturgii poprzez wprowadzanie w jej istotę, obrzędy i symbole, ale zarazem z niej wypływa, gdyż „dokonuje refleksji nad wspólnotowym przeżywaniem liturgii, zmierza do powiązania jej z życiem i ze wzrastaniem w wierze”²⁰. Synod włocławski, zachęcając do rozwoju różnych form katechezy przy parafii, ma na uwadze przede wszystkim katechezę przygotowującą do sakramentów. Jej celem jest również inicjacja w życie Kościoła, a to może się dokonać owocniej „w zetknięciu z liturgią i życiem Kościoła lokalnego”²¹. Synod drohiczyński podkreśla, ale tylko w odniesieniu do przygotowania do pełnego udziału w Eucharystii, konieczność wprowadzenia podczas tego przygotowania dzieci i rodziców w świadome, pełne i czynne uczestnictwo we Mszy św. To zaś wymaga, oczywiście w Kościele parafialnym, pogłębiania i uaktywniania tego uczestnictwa dzieci i ich rodziców²².

3. Konieczność wspierania rodziców w wychowaniu religijnym ich dzieci. Wynika to z nauki Kościoła dotyczącej katechezy rodzinnej. Często pojawia się sformułowanie: „rodzice są głównymi i pierwszymi katechetami”²³.

¹⁴ Wrocław, s. 207; II Sandomierz, s. 193; III Gdańsk, s. 269–270; Zamość–Lubaczów, s. 89; Białystok, s. 266; Pelplin, s. 39.

¹⁵ III Gdańsk, s. 268.

¹⁶ Wrocław, s. 206; Ełk, s. 86.

¹⁷ Białystok, s. 65; też Pelplin, s. 42.

¹⁸ Wrocław, s. 197.

¹⁹ Ełk, s. 85.

²⁰ Zamość–Lubaczów, s. 97.

²¹ II Włocławek, s. 19.

²² Drohiczyn, s. 131.

²³ Np. Ełk, s. 87.

Świadomość tego wymaga odpowiednich działań ze strony duszpasterzy²⁴. Ta myśl jest uzupełniana o jeszcze inny aspekt, a mianowicie o wymóg „jedności formacji katechezy parafialnej i katechezy domu rodzinnego”²⁵.

4. Przekonanie o tym, że „wiarą dorosłych powinna być stale oświecana, wzmacniana i odnawiana” (AAOK 43) i że „w Kościele upowszechniła się myśl o potrzebie coraz szerzej i głębiej ujmowanej katechezy dorosłych”²⁶.

5. Tradycja katechezy parafialnej, którą przywołuje się w dokumentach dwóch synodów: kieleckiego i gdańskiego. Zawsze, w ciągu wieków, katecheza była realizowana w trzech nurtach: liturgicznym, rodzinnym i szkolnym²⁷.

„Katecheza parafialna”

Najwięcej wskazań w dokumentach synodalnych dotyczy katechezy sakramentalnej dla dzieci i młodzieży, czyli katechezy inicjującej młodych parafian w życie sakramentalne oraz katechezy przygotowującej do sakramentu małżeństwa. Wiele dokumentów zawiera instrukcje regulujące bardziej szczegółowo przebieg procesu parafialnej katechezy sakramentalnej. Niektóre określają wiek mogących przyjąć sakrament Eucharystii²⁸, warunki dopuszczenia oraz czas i sposób przygotowania do pełnego udziału w Eucharystii²⁹, do sakramentu bierzmowania³⁰ oraz do sakramentu małżeństwa.

We wskazaniach na temat **katechezy przygotowującej do pełnego udziału w Eucharystii** podkreśla się jej ścisły związek z liturgią. To jest, jak wyżej podano, jeden z najważniejszych argumentów za koniecznością katechezy parafialnej inicjującej w życie sakramentalne, a jednocześnie najlepszy i jedynie skuteczny sposób jej realizacji³¹. Katecheza tego okresu powinna kształtować postawy eucharystyczne, ma wprowadzać w misterium Chrystusa, stąd konieczna jest celebracja liturgiczna uobecniająca dzieło zbawcze Chrystusa³². W tym czasie powinno dokonać się wprowadzanie dzieci w świadome, czynne i pełne uczestnictwo we Mszy św. Należy je pogłębiać i uaktywniać. Stąd, zazwyczaj w ostatnim roku przygotowania, zaleca się organizowanie

²⁴ Drohiczyn, s. 34; Elk, s. 87; II Włocławek, s. 27; Wrocław, s. 206–207; Pelplin, s. 44; II Sandomierz, s. 193; III Łódź, s. 114; Przemyśl, s. 25.

²⁵ II Włocławek, s. 27.

²⁶ Np. II Włocławek, s. 27; Elk, s. 91; Zamość–Lubaczów, s. 94.

²⁷ III Kielce, s. 166; III Gdańsk, s. 252.

²⁸ XLII Płock, s. 175; Pelplin, s. 150.

²⁹ XLII Płock, s. 176. 183; Wrocław, s. 449–450; Białystok, s. 294; Przemyśl, s. 321; III Gdańsk, s. 269; Pelplin, s. 41.

³⁰ XLII Płock, s. 180; Wrocław, s. 458–459; III Gdańsk, s. 269. 272; Białystok, s. 301; Drohiczyn, s. 123.

³¹ XLII Płock, s. 183; Drohiczyn, s. 131.

³² Wrocław, s. 197–198; Drohiczyn, s. 131

specjalnej Mszy św. dla tzw. dzieci pierwszokomunijnych³³ z propozycją poświęcenia i rozdania różańców czy książeczek do nabożeństwa³⁴. W dokumentach synodu wrocławskiego znajdujemy natomiast propozycję „liturgii Kościoła domowego na pierwszą spowiedź i Komunię św. dziecka” zawierającą: wieczór pokutny, wieczór uwielbienia Boga za Jego miłosierdzie, niedzielę wspólnoty z Jezusem i braćmi oraz „biały tydzień” radości i dziękczynienia³⁵. W *Instrukcji duszpastersko-katechetycznej do dekretu w sprawie przygotowania i udzielania dzieciom sakramentów pokuty i Eucharystii* synodu białostockiego zwrócono uwagę na wspólnotowy wymiar przeżywania sakramentów i w konsekwencji na konieczność prowadzenia formacji na wzór odnowionego katechumenatu. Szczegółowo ukazano etapy przygotowania. Na przykład w ramach dalszego przygotowania w klasie pierwszej przewidziano 5 spotkań liturgicznych: „we wrześniu dobrą okazją rozpoczęcia inicjacji będzie poświęcenie tornistrów, w listopadzie świadome przyjęcie znaku krzyża (jak przy włączeniu do katechumenatu), w adwencie – przyjęcie Modlitwy Pańskiej, w Wielkim Poście – przyjęcie Wyznania Wiary i w czerwcu – przyjęcie znaku Słowa Bożego poprzez wręczenie książeczki do nabożeństwa”³⁶.

Drugim, bardzo ważnym i koniecznym elementem przygotowania dzieci do sakramentu Eucharystii jest niewątpliwie bardzo ścisła współpraca z ich rodzicami oraz całymi rodzinami.³⁷ W każdym z dokumentów synodalnych poświęcono tej kwestii wiele miejsca. Wyraźne jest powszechne przekonanie, że rodzice są głównymi wychowawcami swoich dzieci w dziedzinie wiary. Zwraca się też uwagę na to, że najważniejszym warunkiem skuteczności i ciągłości formacji eucharystycznej dzieci jest uczestnictwo rodziców w życiu sakramentalnym.³⁸ Powinni więc oni brać udział, wraz z dziećmi, w specjalnie organizowanych Mszach św.³⁹ Na katechetach natomiast spoczywa obowiązek wspomagania rodziców poprzez treści przekazywane im w konferencjach-katechezach oraz przez informowanie o tematyce katechez dla dzieci. Doświadczenie uczy, że czas przygotowania dziecka do Pierwszej Komunii Świętej jest dla niektórych rodziców okazją powrotu do życia sakramentalnego. Tym bardziej potrzebna jest im katecheza. Może ona dotyczyć wprowadzenia w podstawowe prawdy chrześcijaństwa, może być pogłębieniem ich wiary, kształtowaniem

³³ XLII Płock, s. 183, Drohiczyn, s. 131; III Łódź, s. 115; Białystok, s. 294; III Gdańsk, s. 289; Przemyśl, s. 322; Zamość–Lubaczów, s. 99.

³⁴ XLII Płock, s. 176–177; Drohiczyn, s. 132.

³⁵ Wrocław, s. 451–453.

³⁶ Białystok, s. 296–300, zwłaszcza 297.

³⁷ Pelplin, s. 50; Drohiczyn, s. 34; Zamość–Lubaczów, s. 62; Warszawa–Praga, s. 211.

³⁸ II Włocławek, s. 23; też Białystok, s. 297.

³⁹ XLII Płock, s. 176.184–185; II Włocławek, s. 23; III Łódź, s. 115; Radom, s. 20, 26; Zamość–Lubaczów, s. 99.

właściwych i trwałych postaw pobożności eucharystycznej, a na pewno powinna usprawniać umiejętność religijnego wychowania dzieci.⁴⁰ Ważna jest również wiedza rodziców o tematyce katechez prowadzonych dla dzieci. Jest to konieczne, by „zapewnić jednolitość formacji katechez parafialnej i katechez domu rodzinnego” – uzasadnia synod wrocławski⁴¹.

Treści dotyczące katechez przygotowującej do **sakramentu pokuty i pojednania** są ujęte najczęściej w ramach przygotowania do pełnego udziału w Eucharystii. Zwraca się uwagę na konieczność formowania sumienia, ukazanie właściwego pojęcia grzechu oraz jego indywidualnego i społecznego wymiaru⁴². Mówi się o kształtowaniu postawy pokuty i nawrócenia⁴³, o sposobach powrotu do Boga, o poprawnym udziale w różnych formach sprawowania tego sakramentu, o nabożeństwach pokutnych⁴⁴. Wprowadza się dzieci w praktykę rachunku sumienia i zwraca uwagę na paschalny charakter sakramentu pokuty oraz jego nierozzerwalny związek z chrztem i Eucharystią⁴⁵. Jednakowoż, trzeba się zgodzić ze stwierdzeniem synodu białostockiego, iż „sakrament pokuty wydaje się być dla dziecka i jego rodziców wyłącznie środkiem prowadzącym do Stołu Pańskiego. Nie istnieje prawie wcale świadomość nawrócenia i pokuty, które same w sobie stanowią źródło życia Bożego w człowieku”⁴⁶. Stąd propozycja formacji do sakramentu pokuty i pojednania na wzór odnowionego katechumenatu z „rzeczywistym sprawowaniem trzykrotnego sakramentu pokuty przed Pierwszą Komunią Świętą (w adwencie, wielkim poście i na tydzień przed uroczystością pierwszokomunijną)”⁴⁷. Pewne elementy formacji w rodzinie do sakramentu pokuty i pojednania zamieszczone są również w dokumentach synodu wrocławskiego. Synod wyraża nadzieję, że to przygotowanie będzie stanowiło „pewnego rodzaju katechumenat”. Jest tu też przebieg wieczoru pokutnego w domu rodzinnym w przeddzień pierwszej spowiedzi dziecka⁴⁸.

W przygotowaniu do **sakramentu bierzmowania** większy nacisk kładzie się na formację „wspólnotowo-parafialną” czy „liturgiczną i eklezjalną”⁴⁹, nie zapominając o formacji intelektualnej. Podkreśla się związek zachodzący mię-

⁴⁰ II Włocławek, s. 23; II Sandomierz, s. 193; III Gdańsk, s. 252; Drohiczyn, s. 131; Przemyśl, s. 95; Ełk, s. 88; Pelplin, s. 50; Zamość–Lubaczów, s. 62; Warszawa–Praga, s. 211.

⁴¹ II Włocławek, s. 23; też Białystok, s. 297; Ełk, s. 88.

⁴² Wrocław, s. 449; III Gdańsk, s. 304; Zamość–Lubaczów, s. 99; Przemyśl, s. 321; Pelplin, s. 51.

⁴³ XLII Płock, s. 177; Przemyśl, s. 321.

⁴⁴ Wrocław, s. 449; Zamość–Lubaczów, s. 99.

⁴⁵ III Gdańsk, s. 304; Przemyśl, s. 321.

⁴⁶ Białystok, s. 295.

⁴⁷ Ibidem, s. 296.

⁴⁸ Wrocław, s. 451.

⁴⁹ XLII Płock, s. 180; Drohiczyn, s. 123; Wrocław, s. 458; Białystok, s. 301; Pelplin, s. 47; Przemyśl, s. 317; Zamość–Lubaczów, s. 98.

dzy chrztem a bierzmowaniem, wdrażanie do podejmowania obowiązku głoszenia Chrystusa życiem, odnalezienie swego miejsca we wspólnocie i przejęcia za nią odpowiedzialności⁵⁰, pogłębienie i wzrost świadomości zjednoczenia z Chrystusem, poznanie Ducha Świętego i Jego obecności w Kościele⁵¹. Niektóre synody bardziej szczegółowo traktują przygotowanie młodzieży do sakramentu bierzmowania. Na przykład synod płocki zaleca w ostatnim roku uczestnictwo kandydatów w nabożeństwach Słowa Bżęego⁵², synod drohiczynski – udział w nowennie do Ducha Świętego⁵³, zaś synody: białostocki i przemyski przedstawiają dokładny program formacji eklesjalnej i liturgicznej⁵⁴. Niemalże równie mocno, jak podczas przygotowania dzieci do pełnego udziału w Eucharystii, podkreśla się współpracę z rodzicami i świadkami kandydatów do bierzmowania⁵⁵. Niektóre synody proponują, by świadkami bierzmowania byli rodzice chrzestni kandydata. Ma to służyć pogłębieniu ich odpowiedzialności za rozwój wiary bierzmowanych⁵⁶.

Przygotowanie do **sakramentu małżeństwa** prowadzone jest na ogół w trzech etapach: dalszym, bliższym i bezpośrednim. Przygotowanie dalsze odbywa się w rodzinie i w ramach katechezy szkół podstawowych i ponadpodstawowych⁵⁷, natomiast przygotowanie bliższe (katecheza przedmałżeńska) i bezpośrednie (katecheza przedślubna) – w ramach katechezy parafialnej⁵⁸. Katechizacją przedmałżeńską ma być objęta młodzież pozaszkolna po 17. roku życia. Niektóre synody nie wypowiadają się odnośnie do czasu jej trwania, inne używają określenia „roczna”⁵⁹, a jeszcze inne podają konieczną liczbę godzin⁶⁰. Wymagania związane z katechezą przedślubną są także różnorodne. Pisze się o trzech spotkaniach katechetycznych oraz o trzech konferencjach na temat odpowiedzialnego rodzicielstwa⁶¹ lub o trzech spotkaniach z duszpastorzem i dwóch z nauczycielem planowania rodziny⁶². Synod warszawsko-praski

⁵⁰ Np. synod przemyski zaleca, by kandydatów zapoznać z istniejącymi w parafii grupami apostołskimi i formacyjnymi oraz wskazać im możliwości włączenia się w apostołstwo świeckich, Przemysł, s. 108.

⁵¹ XLII Płock, s. 180; Wrocław, s. 458; Białystok, s. 302; Pelplin, s. 47; Zamość–Lubaczów, s. 98; Warszawa–Praga, s. 211.

⁵² XLII Płock, s. 180.

⁵³ Drohiczyn, s. 123.

⁵⁴ Białystok, s. 302–306; Przemysł, s. 317.

⁵⁵ XLII Płock, s. 180; Wrocław, s. 457; Drohiczyn, s. 123; III Łódź, s. 115; Ełk, s. 88; III Gdańsk, s. 272; Przemysł, s. 95. 108. 320; Zamość–Lubaczów, s. 98.

⁵⁶ Np. Wrocław, s. 459; Radom, s. 22.

⁵⁷ Np. Włocławek, s. 105; Gdańsk, s. 219; Pelplin, s. 55.

⁵⁸ Włocławek, s. 105–106; Drohiczyn, s. 142; Pelplin, s. 55–57; Przemysł, s. 331–332; Gdańsk, s. 219; Zamość–Lubaczów, s. 100; Warszawa–Praga, s. 93.

⁵⁹ Np. Włocławek, s. 105; Pelplin, s. 55.

⁶⁰ Np. Przemysł, s. 331.

⁶¹ Np. Włocławek, s. 196.

⁶² Np. Przemysł, s. 332.

stawia narzeczonym wymaganie udziału w dziesięciu katechezach przedślubnych, w dniu skupienia i w trzech spotkaniach w poradni życia rodzinnego⁶³. Trzeba jednak podkreślić, że w każdym z dokumentów synodalnych jest zawarte wymaganie dotyczące konieczności istnienia poradni życia rodzinnego, w której narzeczeni muszą się pojawić w ramach przygotowania do sakramentu małżeństwa. Nie zawsze dokładnie pisze się na temat treści przekazywanej narzeczonym. Treść, która ma być przekazywana narzeczonym jest określana bardzo ogólnie⁶⁴, prawdopodobnie z tego powodu, że przecież istnieją programy i pomoce duszpasterstwa rodzin. Ponadto w wielu dokumentach synodalnych pisze się o katechezie młodych małżeństw w ramach katechezy dorosłych.

Do katechezy sakramentalnej można jeszcze zaliczyć przygotowanie do uroczystości odnowienia obietnic chrzcielnych, praktykowane w diecezji płockiej. Jest ono częścią procesu inicjacji, w którym przez trzy lata trwa przygotowanie do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej, dwa lata do uroczystego odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych i cztery lata do bierzmowania. Celem przygotowania jest budzenie świadomości powołania chrześcijańskiego, wynikającego z przyjęcia chrztu. Dla osiągnięcia tego celu proponuje się uczniom klas czwartych cykl nabożeństw podejmujących poszczególne aspekty chrztu (od IX do V)⁶⁵.

Katecheza dorosłych

Katecheza skierowana do ludzi dorosłych to drugi obszar zainteresowania i oddziaływania w ramach katechezy parafialnej. Wskazania zawarte w dokumentach synodalnych można podzielić na dwie grupy. Jedne dotyczą dorosłych jako rodziców i mają im pomóc w wychowaniu w wierze swoich dzieci. Inne zaś dotyczą ich samych, bo przecież „wszyscy potrzebują katechizacji”⁶⁶.

O współpracy z rodzicami dzieci czy młodzieży przygotowywanej do przyjęcia sakramentów świętych, wspomniano już wyżej. Trzeba jednak jeszcze przywołać stwierdzenie, pojawiające się często w dokumentach synodalnych, że skuteczność katechezy, zarówno parafialnej, jak i szkolnej jest w dużym stopniu uzależniona od środowiska rodzinnego⁶⁷. Rodzina chrześcijańska, jako Kościół domowy, jest uprzywilejowanym i pierwszym miejscem wycho-

⁶³ Warszawa–Praga, s. 124.

⁶⁴ Np. Drohiczyn, s. 142; Włocławek, s. 106; Pelplin, s. 57

⁶⁵ Ibidem, s. 178-179.

⁶⁶ Por. tytuł piątego rozdziału CT; też Białystok, s. 62.

⁶⁷ XLII Płock, s. 185; Wrocław, s. 435; III Gdańsk, s. 272; Ełk, s. 87; Pelplin, s. 44.

wania w wierze, na rodzicach spoczywa obowiązek wychowania dzieci w wierze, oni są pierwszymi i głównymi katechetami⁶⁸. Zwraca się jednak uwagę na to, że rodziny polskie przeżywają wieloraki kryzys. Stąd wynikają różne trudności wychowawcze i niezbędna jest też katechizacja rodziców na wszystkich stopniach rozwoju ich dzieci. Ma ona być realizowana we wspólnocie parafialnej poprzez: czynny udział we wspólnej liturgii rodziców i ich dzieci; organizowanie kilka razy w roku spotkań wychowawczych dla poszczególnych grup katechetycznych; włączanie rodziców w proces katechizacji i informacja o treściach przekazywanych dzieciom; dostarczanie odpowiedniej lektury i innych pomocy, np. wideokaset⁶⁹.

Istotnym celem współpracy katechety z rodzicami, oprócz akcentowanego wyżej pełnego rozwoju religijnego dziecka, jest również „religijna formacja rodziców” i „przygotowanie rodziców do apostołstwa zewnątrz i wewnątrzkościelnego”⁷⁰, tym niemniej w refleksji wszystkich synodów zawarte są wskazania dotyczące katechizacji dorosłych. Odwołując się do sformułowania AAOK 43: „wiara dorosłych ma być stale oświecana, wzmacniana i odnawiana, aby mogła przeniknąć całą ich działalność doczesną”⁷¹, formułuje się cele i formy katechezy dla dorosłych. Katecheza dorosłych winna być zatem stałym elementem życia wspólnoty parafialnej i ma być skierowana do wszystkich dorosłych, nie tylko do tych, którzy dostrzegają potrzebę pogłębienia swojej wiary⁷².

Cele katechezy dorosłych formułuje się jako: reewangelizację poprzez wtórny katechumenat, pogłębienie i rozwinięcie wiedzy religijnej, pogłębienie życia sakramentalnego, interpretację egzystencji ludzkiej w świetle Ewangelii i nauki Kościoła oraz formowanie do podjęcia odpowiedzialności za Kościół i świat⁷³. Są stawiane ponadto jeszcze różne cele szczegółowe, w zależności od konkretnych adresatów, ich wieku i sytuacji życiowej. Na przykład w katechezie młodzieży pozaszkolnej⁷⁴ zwraca się uwagę na konieczność uzupełnienia ewentualnych braków katechezy szkolnej i pomoc w przezwyciężaniu rozlicznych i specyficznych dla tego wieku trudności. Podkreśla się konieczność uwrażliwiania na wartości chrześcijańskie, a także ukazywanie motywów ich akceptacji na

⁶⁸ II Włocławek, s. 21; Wrocław, s. 235; III Gdańsk, s. 255–256; II Sandomierz, s. 214; Elk, s. 87; Radom, s. 51; Białystok, s. 62; Drohiczyn, s. 34; Warszawa–Praga, s. 103.

⁶⁹ XLII Płock, s. 185; Wrocław, s. 208. 435-436; Włocławek, s. 22; III Gdańsk, s. 272; Drohiczyn, s. 35; Elk, s. 87; II Sandomierz, s. 214.

⁷⁰ Wrocław, s. 208.

⁷¹ Np. Elk, s. 91.

⁷² II Włocławek, s. 27; Pelplin, s. 44; III Gdańsk, s. 272; Drohiczyn, s. 32; Elk, s. 92; Przemyśl, s. 95; Warszawa–Praga, s. 104.

⁷³ XLII Płock, s. 184; Wrocław, s. 234; III Gdańsk, s. 272; Pelplin, s. 44; II Sandomierz, s. 199.

⁷⁴ Wskazania dotyczące katechezy dla młodzieży pozaszkolnej znajdują się na ogół w ramach katechezy dorosłych.

tle obecnego pluralizmu poglądów i postaw⁷⁵. Nieco inne cele są stawiane katechezie młodych małżeństw⁷⁶ czy katechezie osób w podeszłym wieku⁷⁷.

W dokumentach synodalnych zauważa się wielką troskę o różnorodność form katechezy dla dorosłych. Wynika to, tak jak i przy stawianiu celów, z różnic w formacji intelektualnej i religijnej, sytuacji życiowej, wykonywanego zawodu czy zainteresowań odbiorców⁷⁸. Najczęściej proponowanymi formami są: systematyczne kształcenie teologiczne dorosłych⁷⁹; duszpasterstwo specjalistyczne w ramach stanów i zawodów⁸⁰; dni skupienia i rekolekcje zamknięte⁸¹; stowarzyszenia, bractwa, zespoły, ruchy⁸²; pielgrzymki⁸³; czytelnie i biblioteki parafialne⁸⁴.

Dokumenty synodalne zawierają także wskazania dotyczące katechezy dzieci przedszkolnych a także dzieci specjalnej troski. Są one jednak ogólnikowe; w przeważającej mierze mówią o potrzebie i konieczności – na ogół bez uzasadnienia – tego rodzaju katechezy, niż o formach i metodach⁸⁵.

Przedstawiona powyżej analiza dokumentów diecezjalnych synodów polskich z lat 1990–2002 upoważnia do stwierdzenia, że obecnie istnieje głębokie przekonanie o konieczności realizacji katechezy parafialnej ściśle złączonej z liturgią i życiem wspólnoty parafialnej. To przekonanie ma mocne, teologiczno-antropologiczne podstawy. Bardzo wyraźnie widać opcję na rzecz katechezy dorosłych i – zbyt mało dotychczas dostrzegane – zainteresowanie duszpasterskie osobami w podeszłym wieku. Widoczna jest troska o różnorodność form i metod, o konieczność wypracowania nowych, chociaż zauważa się przywiązanie do tradycyjnych, już sprawdzonych. Zauważa się także zastosowanie, znanej od dawna, zasady odpowiedzialności wszystkich za katechizację poprzez wskazanie tworzenia w parafiach „Rady Katechetycznej”⁸⁶ czy „Parafialnego Zespołu Katechetycznego”⁸⁷ lub prowadzenia „Księgi Katechetycznej”⁸⁸.

⁷⁵ XLII Płock, s. 184; II Włocławek, s. 26; Wrocław, s. 434; Radom, s. 51; Ełk, s. 90; Zamość–Lubaczów, s. 94; Drohiczyn, s. 33: trzyletni program katechezy dla młodzieży pozaszkolnej obejmujący *Credo, Przykazania i Sakramenty, Sakrament Małżeństwa*.

⁷⁶ II Włocławek, s. 28; III Gdańsk, s. 230; Przemyśl, s. 18. 105.

⁷⁷ II Włocławek, s. 28; III Gdańsk, s. 233; Zamość–Lubaczów, s. 65.

⁷⁸ XLII Płock, s. 185; III Łódź, s. 53; III Gdańsk, s. 271; Drohiczyn, s. 32; Ełk, s. 91; Zamość–Lubaczów, s. 90.

⁷⁹ Np. Wrocław, s. 235; Ełk, s. 92.

⁸⁰ Np. II Włocławek, s. 28; Przemyśl, s. 95.

⁸¹ Np. XLII Płock, s. 185; II Sandomierz, s. 199; Ełk, s. 92.

⁸² Np. Wrocław, s. 236; II Włocławek, s. 109; III Gdańsk, s. 222; Przemyśl, s. 95.

⁸³ Np. II Sandomierz, s. 199. 214; Przemyśl, s. 47.

⁸⁴ Np. Wrocław, s. 236; II Sandomierz, s. 214; Radom, s. 53; Ełk, s. 92.

⁸⁵ XLII Płock, s. 182; II Włocławek, s. 22. 26-27; Wrocław, s. 220; Radom, s. 51; Drohiczyn, s. 36; Ełk, s. 91; Pelplin, s. 44.

⁸⁶ Np. II Sandomierz, s. 196.

⁸⁷ Np. Zamość–Lubaczów, s. 103. 193.

⁸⁸ Np. Warszawa–Praga, s. 103. 210.

GEMEINDEKATECHESE IN DEN DOKUMENTEN
DER POLNISCHEN DIÖZESANSYNODEN
IN DEN JAHREN 1990–2002
(ZUSAMMENFASSUNG)

Nach der Rückkehr des Religionsunterrichts in die Schule wurde in vielen Beiträgen auf die Unzulänglichkeit der schulischen Katechese und auf die Notwendigkeit ihrer Ergänzung durch die Gemeindekatechese hingewiesen. Die Arbeitspapiere der II Polnischen Plenarsynode haben ebenfalls die Errichtung einer parallelen Sakramentenkatechese in der Gemeinde postuliert. Dieses Problem wurde in allen polnischen Diözesansynoden in dieser Zeit behandelt. Die theologische und anthropologische Begründung für die Suche nach neuen Formen der Gemeindekatechese und ihrer Intensivierung wurde anhand der lehramtlichen Dokumente dargestellt. Die meiste Aufmerksamkeit wurde der ekklesialen und liturgischen Dimension der Gemeindekatechese, die auf den Sakramentenempfang vorbereitet, gewidmet. Es wird auch verstärkt die Sorge um die Erwachsenenkatechese sichtbar, die mit einem doppelten Argument begründet wird: Erwachsene bedürfen der Katechese für eine eigene religiöse Reifung und bessere Gestaltung der Wirklichkeit, aber auch als Inspiration und Hilfe in der religiösen Erziehung ihrer Kinder.